

MODERN TÜRK ŞİİRİNDE ÇOCUK

-II-

Turan KARATAŞ*

Childhood in the Modern Turkish Poem II

(See vol. 13)

Keywords Poetry and child, poetry and loving, poets and child, childhood.

7- Çocukluk nostaljisi

Kötü yaşanmış olsa da, çocukluğa yapılan her hayal yolculuğu büyüldür, cezbedicidir. Anılar mahzeninin en can alıcı bölümü, çocukluk çağının galerileridir. Bu mahzenlerde, kirlenmemiş hayat parçalarının pembe tozlarına bulanır ellerimiz, ayaklarımız; solgun fotoğraflara dalar gözlerimiz. Öyle dalar ki şair Cahit Sıtkı Tarancı (1910-1956), mazi ikliminden bakın neler devşirir:

Öyle dalmışım ki bu akşam üstü,
Komşu arsadır gözümde gökyüzü.
Ben dünyadan bihaber bir çocuğum;
Kayıp zıpzıplarımı arıyorum,
Koşun çocuklar, koşun komşu kızlar,
Avuçlarıma sığmıyor yıldızlar.

(Öyle Dalmışım ki)

Bedri Rahmi Eyüboğlu (1913-1975), “Biz de” çocuktuk derken, geri gelmez bir hazzın peşindedir:

Biz de çocuktuk Allahım
Yüzümüz gözümüz çamur içinde
İştihalarımız murdar değildi.
Biz de çocuktuk Allahım
Ömrümüz ne felaket ne saadetti
Arzularımız çerden çöpten
Dılımız hazdan
Dınımız oyundan

---

* Yard Doç Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi

Dünyamız acıkmadan ibaretti.
 Biz de çocuktuk Allahım
 Ekmek elden gelirdi su gölden
 Günlerimiz uzun evlerimiz büyüktü
 Ve yağmur çift çubuk için değil
 Sadece bizim için yağardı.

Orhan Veli Kanık (1914-1950), çocukluğunun masal ikliminde yaşamayı hazların doyulmazı addeğer. Çünkü, ergenliğin, yaşlılığın dünyası acımasız, sorumluluğu ağırdır. Çocukluk, kuş kanadı gibi hafif ve uçarıdır.

Çocuk gönlüm kaygılardan âzâde,
 Yüzlerde nur, ekinlerde bereket.
 At üstünde mor kâküllü şehzâde;
 Unutmaya başladığım memleket
 Şakağım da annemin sıcak dizi,
 Kulağım da falcı kadının sözü,
 Göl başında padişahın üç kızı,
 Alaylarla Kaf dağına hareket.

(Masal)

Çocukluğunun altın kapısını aralayan şair Ceyhun Atûf Kansu (1919-1978), eski elbiselerini, tahta kılıçlarını, sapanını, daha nice çocukluk çağının aksesuarını bulur karşısında. Gölgelemlerde geçen mesut çocukluğunu, masalların serin sularında ve rüya ormanlarında geçen çocukluğunu lezzet ile yâd eder:

Çocukluğumun altın kapısını vuruyorum,
 Hülyam, kapıyı açıyor, giriyorum,
 Duvarda eski elbiselerim asılı, giyiyorum,
 Çocuğum! Bu en büyük mutluluğum.
 Tahta kılıçlarla dikenlere karşı savaş,
 Ağaçlara sevgi, yemişleri yiyen kuşlara taş,
 Gölgeler yuvalarına çekilmekte yavaş yavaş,
 Annemin bile bilmediği masallarla dolu uykum.
 Pencereden şarkıyla giren güzel sabah,
 Beni ellerimden tutarak kaldıran güneş,
 Annem toprak! Öyle ise her şey kardeş,
 Bütün sevdiklerimle geçiyor yolculuğum

(Birinci Senfonu'den)

Bütün tevveccühlere mazhar, tüm bakışların üzerimizde toplandığı bir altın çağdır çocukluk. Hasan Akay (doğ. 1957), hülyalı bir ayışığı sayar çocukluğunu, çocukluğumuzu. Füsûn ve işvenin menbaıdır çocukluk.

Çocukluğum ayışığımdı benim..
 Gözler bana açılır
 Yüzler bana dökülürdü

Sekerek geçerdı yüreğimden
 Sevinçlerim
 Kan damlardı yanağından, ninemin
 İyilik taşardı dedemin her yerinden
 Bal damlardı dilinden büyükbabamın
 Kanatlı sevinç yağardı annemin gülüşünden
 Çocukluğum ayışığımdı benim.

(Çocukluğum Ayışığım Benim)

O çağda yediğimiz yemişlerden, meyvalardan ayrı bir tad kalmıştır damağımızda. Türk şiirinin genç şairi İsmail Karakurt (doğ. 1964), şiirin atmosferinde çocukluğunu bir daha yaşar, o harika günlerin şarkısını mırıldanır şiir diliyle:

çocuktum
 çöpten bır at yaptım
 yaprakları kanat yaptım
 uçtum gül bahçelerine
 çocuktum
 güneşi seyre çıktım
 balkonları yıktım
 kaçtım gül bahçelerine
 çocuktum
 küçücük bır ıldım
 kendimi yusuf bildim
 açtım gül bahçelerine
 çocuktum
 amber taşıyan yeldim
 ne yaman seldim
 taşım gül bahçelerine
 çocuktum
 annemi çok yordum
 gökyüzünde kuşları gordum
 koştum gul bahçelerine .

(Bır Zamanların Şarkısı)

8- Çocuklara iyilik dileği ve dua olmak üzere söylenen şiirler

Çocuklar, geleceğimizin güvencesi ve sönmeyen umutlarımız olduğu için, onlara rüzgâr değsin istemeyiz. Gözümüz gibi titreriz. İyi dileklerimizi, dualarımızı onlara yâr ve yoldaş kılarız. Yine de korkarız, o goncelerin solmasından. Behçet Necatigil'in kaygısı şiirine yansır:

Tanrı onları dört gözden ayırmasın
Hiçbiri anne baba yokluğu bilmesin.
Büyükler gidince çocuklar küçükse onlar da ölmeli
Çünkü kendi evlerinden gayrı evler el evleri
Hele o kış ayları korkulu akşam üzerleri
Bizler ki büyükken bu kadar yalnızız da
Ya onlar küçücük kalırsa ardımızda?
Hem onlar geç büyürler, sonra ne güç büyürler
Daha yavru dünyanın farkında değiller
Üşümüş soğuklarda yatağıımıza gelirler.
Bizler ki büyükken bu kadar yılmışız da
Ya onlar küçücük kalırsa ardımızda? (Korku)

Güngör Gençay (doğ. 1934), dünyanın bazı bölgelerinde korkunun gölgesinde yaşayan çağımız çocuklarına iyilik dileklerinde bulunur:

Çocuklar uykuya vardığı zaman
Gözkapaklarında
Postalların ağırlığı olmasın
Görmesinler düşlerinde
Ne güdümlü mermiyi,
Ne de götürülüşünü
İtiş-kakış babalarının
Sevince yaslansın sabahları
Güzelliğe yaslansın
Bırakın çocuklar
Özgürlüğünce gönüllerinin
Çocukluğunu yaşasın.

(Güzel Çocukluk)

Ali Akbaş, Tanrı'nın ve annenin bir armağanı olarak kabul ettiği bebeğini adeta 'uçan kuştan, esen yelden' sakınır; üzerine titrer. Nazar değmesin diye gök boncuk ve hamayıl takar; tütsü yakar kolu, dalı olan bebeğine. Kem gözlerden korkar:

Seni bana anan armağan etti
Öpüp kokladığım almasın bebek
Tanrım yuvamızı şadüman etti
Elimizden geri almasın bebek

Göz değmesin bir gök boncuk takalım
 Hamayıl takalım, tütsü yakalım
 Ben koca çınarım, sen kolum dalım
 Sakın bora tipi yolmasın bebek
 Büyüyüp bayrağa gönder olasın
 Askerde orduya önder olasın
 Türklüğe yaraşır bir er olasın
 Gözümüz arkada kalmasın bebek

(Bebeğe)

9- Çocuklara öğüt veren şiirler

Çocuklara nasihat etmek, her anne-babanın, her büyüğün vazifesi gibidir. Bir görev sayarız onu kötülüklerden sakındırmayı. Zamane kötüdür, çocuk yanılabilir, kandırılabilir, aldatılabilir; ne olur, ne olmaz. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın derdi ise biraz başkadır. Şiirinin başlangıcında çocuktan isteği şartıcı olsa da, şairin "Nasihat"i şöyle noktalanır:

Ve senin duaların varsa,
 Benim de vardı, sabahtan.
 Çocuğum geceleri dua et
 İnsan uzak kalabilir Allah'tan.

Çoğumuz, çocukların ağlamasına tahammül edemeyiz, üzülürüz. Halbuki şair Necip Fazıl bizim düşündüğümüzün aksini söyler çocuğa:

Bugün ağla çocuğum, yarın ağlayamazsın!
 Şimdi anladığını, sonra anlayamazsın! (Çocuk)

Tahsin Saraç'ın (doğ. 1930) öğüdü, günlük hayata daha yakın, daha anlaşılır ve bildik türdendir. Çocuklardan, bir insanlık görevi o larak çiçekleri ezmemeyi, kuşları vurmamayı, bir cana kıymamayı ister.

Çiçekleri ezme yavrum
 çiçek bir yüreğe benzer
 çiçek ezen insan ezer.
 Sakın sen kuş vurma yavrum
 En engin bir kardeşlikte
 Uçar kuşlar gökyüzünde.
 Tüfekle oynama yavrum
 Şakacığı bile çirkin
 Bir canlıyı öldürmenin.
 Gel bir çiçek ol sen yavrum
 Kendi ülkenin renginde
 Şu yeryüzü demetinde.

(Ana Öğüdü)

Bir çocuk sevdalısı, "çocuk düşerse ölür" diye evlere balkon yapılmamasını isteyen Sezai Karakoç'un çocuklara tavsiyesi de, manidardır. "Yapı Aralıkları"

bölümünde yer alan şu dizeler, tespitimizi doğrular niteliktedir: “Bir balık görünce nasıl çırpınırsa bir martı/ Gün batınca nasıl çırpınırsa/ Boğulmuş bir kuş gibi/ Bir deniz/ Annesi ölünce bir çocuk öyle çırpınır”. Çocukların anneye olan ihtiyacı, bundan daha veciz ifade edilemez. Şair bu dizelerle yetinmez çocuk ve anne ayrılmazlığını dile getirmek için. Söz konusu temaya ayırdığı “Anneler ve Çocuklar” şiirinde, yepyeni buluşlarıyla okuru büyüler sanki:

Anne öldü mü çocuk
Bahçenin en yalnız köşesinde
Elinde siyah bir çubuk
Ağzında küçük bir leke
Çocuk öldü mü güneş
Simsiyah görünür gözüne
Elinde bir ip nereye
Bilmez bağlıyacağımı anne
Kaçar herkesten
Durmaz bir yerde
Anne ölünce çocuk
Çocuk ölünce anne

Çocuk sesinde gül kokuları duyan şair İsmail Karakurt, söylediği şarkıyı annesine ulaştırmaları için kuşlardan medet umar; annesini görebilmek için cebinde aynalar taşır yüksünmeden.

çocuk sesimde gül kokuları
özlemin içime sığmıyor anne
seni görebilme umuduyla
cebimde aynalar saklıyorum (Çocuk Sesimde Gül Kokuları)

Gökhan Ayçiçek, cıvıl cıvıl okul bahçelerinden şiir diliyle alıp getirdiği çocuk seslerinin, içe işleyen o güzelim seslerin müjdesini verir annelere. “Şafakta Müjde” şiirinde okuruz bu muştuyu:

Yüreği günışığı anneler
Müjdeler olsun
Koklanmamış şafaklar
Getirdim size
Çocuk sesleri getirdim sonra
Cıvıl cıvıl okul bahçelerinden
Alın takıverin
Saçınızın her bir teline

Bir gün alıp başımızı gitsek, buna en çok, şüphesiz annelerimiz üzülür. Jülide Gülizar Ergüven de “Çocuk ve Serçeler” şiirinin son iki dizesinde bunu der, çocuğun dilinden: “Bir gün alıp başımı giderim ama/ Annem yollara bakar...”

11- Çocuk- baba yakınlığını duyuran şiirler

Çocuklar, annelerine yakın oldukları kadar, babalarına olamazlar; anneleriyle kurdukları diyalogu babalarıyla kuramazlar. Babalar, çokluk, biraz resmî ve

soğuktur çocuklarına karşı. Ne olursa olsun, çocuklar, evde soruların çoğunu babalara sorarlar. Çünkü çocuğun gözünde baba, her şeyi bilen bir bilgedir. Aklının almadığı, kavrayamadığı, bir türlü akıl erdiremediği her şeyi baba halleder. Mustafa Aydoğan'ın (doğ. 1964) "Kurdela" şiirinde, çocuğun babayı zorda bırakan mistik, cevapsız sorularını buluruz:

baba diyor öp beni
 öp beni sesimde bir ağrı var
 baba diyor, bır melek miyim ben
 avuçlarımda uyuyor tombul dolunay
 eteğimde sarı yıldızlar
 baba, bir kelebek miyim ben
 ışık mıyım, neden ağrıyan bir kalbim var
 baba, diyor saçlarıma düşen kar
 annemi neden üşütüyor
 çocuklar ölse ne yapar sokaklar
 dökülse elimdeki gümüş çay
 biliyorum yağmur işte böyle yağar
 geceyi yıkanmış güneşe seriyor çocuklar
 uçup dağılıyor ruhuma üflenen nefes
 baba diyor ölsem acı çekmem
 ayışığına gömer beni melekler
 baba, neden her şey içli ve böylesine sevecen

Babanın sevgisinden şüphe edemeyiz. Belki anne kadar dışa yansıtmaz, işin nümâyiş tarafını ihmal eder ama babalar da çocukları için bir sevgi anıtı taşırılar içlerinde. Bu sevgi, Kemal Sayar'ın (doğ. 1966) "Babanın İç Geçirişi" şiirinde şöyle dile gelir"

Ah, gözümün nuru gittin ve geldin
 Sen gittin denizler çekildi
 Geldin ve ırmakların suyu çoğaldı
 Dedim ki bir baba bu kadar seviyorsa oğlunu
 Kimbilir Allah
 Ne kadar çok seviyordur kulunu.

12- Çocuk-öğretmen ilişkisine dair şiirler

Mesleğini seven, idealist, bilgi ve birikimini çocukların itifadesine sunan öğretmenlerin çocuklara karşı beslediği sevgi de, anne-baba sevgisine yakındır. Öğretmen şair Coşkun Ertepinar "Ben Öğretmenim Çocuklar" başlıklı şiirinde, dost yüzlerini, uçuk benizlerini hiçbir zaman unutumadığı/unutamayacağı öğrencilerine duyduğu bu sıcak sevgiyi dile getirir:

Ben öğretmenim çocuklar,
 Unuttuğunuz yüzleriniz bende.
 Güllüşleriniz, gözleriniz,
 Dolaştığınız bahçelerde kalan

İzleriniz bende.

Bazen sevgiyle dolu,
Bazen kırışmış,
Ama her zaman taze
O duygulu sıcak afacan,
Cana can katan sözleriniz bende.

Ben öğretmenim çocuklar,
Şimdilerdeki değil, eski sizlerle yaşarım,
Düşersiniz düşerim, koşarsınız koşarım.
İçimi bir tuhaf eder kan
Sıyrılmış kollarınız, çizilmiş dizleriniz bende.

Ben öğretmenim çocuklar,
Usul usul, ince ince,
Bereketli yağmurlar gibi yağmak isterim üstünüze
Çalsın bütün ziller tepelerden, doruklardan
Yine bu gün son dersiniz bende.

Öğrencilerini, yani çocukları dünyanın en güzel çiçekleri sayar Ceyhun Atıf Kamsu. Çocuksuz bir ânı düşünemediği gibi çocuksuz bir ölümü de düşünemeyen Ceyhun Atıf, ölürken bile gül yüzlü çocuklara son bir ders vermek için can atar:

Dünyanın bütün çiçeklerini diyorum
Bütün çiçeklerini getirin buraya
Öğrencilerimi getirin, getirin buraya
Kaya diplerinde açmış çiğdemlere benzer
Bütün köy çocuklarını getirin buraya
Son bir ders vereceğim onlara,
Son şarkımı söyleyeceğim,
Getirin, getirin... ve sonra öleceğim. (Dünyanın Bütün Çiçekleri)

Çocuk canlısı, yazdıklarını çocuklara hasreden Gökhan Akçiçek'in şiirinde öğretmene ince/manidar bir hesap sorulur öğrenci tarafından:

Bir tank parasıyla
Kaç kilo süt,
Kaç kutu mama;
Ve kaç balon alınır
Afrikalı çocuklar için
Bir de bunu hesaplıyalım
Öğretmenim. (İnce Hesap)

13- Çocuk-çevre-eşya münasebetinden bahseden şiirler

Gökyüzünün, yeryüzünün; yıldızların, ayın ve güneşin; yağmurun, karın, suların; ağaçların, bitkilerin, otların, çiçeklerin cümle mevcûdatın; kısacası eşyanın ve nesnelerin çocuğun yanında, çocuğun gözünde ayrı bir yeri ve değeri vardır. Hayvanların da, çocuklara mesafesi farklıdır. Kötülük gelmeyeceğini bildiği için olmalı, çocuklara daha bir yakın durur, daha bir dost görünür hayvanlar. Fazıl Hüsnü Dağlarca, "Kedi ile Çocuk" şiirinde, bir hayvanın çocuk için gösterdiği

sıcaklığı, bir masal havası içinde dile getirir:

Kuzey Osetya'da bir köyde
Severdi bir kedici
Evin en küçük çocuğunu.
Uyusa uyurdu oracıkta
Koşsa
Koşardı ardından.
Çocuk büyüdü biraz, başladı okula,
Deliyeye döndü kedi
Dayanamadı acısına ayrılığın.
Birlikte gitmeye başladı artık,
Okulun kapısında bekledi akşamı
Birlikte geldi çocukla
Çocuk daha büyüdü, yolladılar
Büyük okula, başkent Orconikidze'deki
Kediyi acısı kapladı yeniden.
Durdu durdu... Düştü yollarına başkent'in bir kış günü
Şimdi ne oradadır kedi
Ne burada.

Behçet Necatigil, yıldızlara seyahat etmek, onların sırrına ulaşmak isteyen çocuğa sabır tavsiye eder, "Yıldızlar" şiirinin son üç dizesinde: "Biraz sabır, küçük çocuk, biraz sabır./ Ama Allah'ın koyduğu yerde,/ Yıldızlar daima yanındır."

Ali Püsküllüoğlu (doğ. 1935), çocuğun ölümüne serçelerin, çocuğun sapan taşına hedef olan serçelerin yas tuttuğunu, ağladığını söyler:

Ölmeye çocuk olmalı iyisi
ağlasın diye serçeler
serçe olmalı sevilmeye
yaşamaya dersen solgun çiçekler.
Benim yağmurlarım çalgılı dünya,
çocuğun serçeleri Ay'a benzer
Ay'ın gözleri çocuğa. (Akşamın Suları Serçeli)

Cemal Sayan, evler'den, onları yapan ustalardan medet umar, çocuğun rahatı için. Çocukların rahat edebileceği evlerin evsafını sayıp döker. Geniş yapılmalı, ferah olmalıdır evler. Yoksa her ev çocuğa rahatlık vermeyebilir.

Pencereleri küçültmeyin ustam
ki çocuklar görebilsin gökyüzünü
ve biraz daha günışığı
Duvarları sedeften olsun ustam
sevinçler ve kederler
çıkmasın odamızdan
Balkonları olmasın ustam
ki her sabah güneşle uyanan çocuklar
sarkmasın korkuluklardan.

(Evler)

Mehmet Necati Öngay (doğ. 1914), “Çocuk ve Bahar” şiirinde, çocuk yerine koyup kendini, baharla güç ve güzellik yarışına girer:

Senin inci çiçeklerin varsa bahar,
Benim de inci dişlerim var.
Senin mavi bulutların varsa,
Benim de mavi gözlerim var.
Senin pembe ufukların varsa,
Benim de yanaklarım var.
Senin yağmurların, çiyelerin, şebnemlerin varsa,
Benim de gözyaşlarım var.
Senin denizlerin varsa,
Benim de yelkenli gemilerim var.
Senin kuşların varsa,
Benim de uçaklarım var.
Senin rüzgarın varsa,
Benim de uçurtmam var.
Senin ayın, yıldızların varsa,
Benim de bayrağım var.
Bayrağım gibi geldin yurduma
Bahar.

(Bu araştırmayı yaparken şöyle bir sonuca vardım: Düzenli bir aile hayatı yaşayan ve çocuk sahibi şairler, eserlerinde çocuğa daha fazla yer vermişler. Çağdaş edebiyatımızın tanınmış şairlerinden Ahmet Haşim, Yahya Kemal Beyatlı ve Ahmet Hamdi Tanpınar, şiirlerinde çocuğa yer vermezler. Bu tavır, söz konusu şairlerin evlenip çoluk-çocuk sahibi olmayışlarına bağlanabilir. Ancak, bu bağlamda, bir istisnayı belirtelim; Sezai Karakoç da evlenmemiş, çocuk sahibi olmamıştır. Ama, Karakoç, adeta çocuklara âşık bir şairdir. Bir çok şiirinde çocuklardan bahis vardır. 1950'den sonraki dönemlerde şiirleriyle öne çıkan ve öncü şairler arasında yer alan Attila İlhan¹ ve İlhan Berk² de, çocuklara müstakıl şiir tahsis etmemişlerdir. Bu şairlerin söz konusu tutumlarını, şimdilik, bir sebebe bağlamak mümkün görünmüyor).

Son söz; çocuk/çocukluk temı Türk şairlerinin bîgane kal(a)madıkları önemli bir konudur. Çocuk, hayatımızda tuttuğu yere koşut olarak, şiirimizde dahi mühim bir yer işgâl eder. Türk şiir vadisinde şimdiye kadar ortaya konan kayda değer eserlerden hareketle konuyu

1- Attila İlhan'ın şiirleri içinde çocuğa dair müstakıl şiirler bulunmaz ama, bazı şiirleri içine serpiştirilmiş durumda olan dizeler bu bağlamda zıkkredilmeğe değerdir. Meselâ, *Sisler Bulvarı* (İst 1995, 8. bs.) kitabında yer alan “Başka Adam” şiirinde şu dizeleri okuruz

bir türkünün kıyısından çocuklar geçer
ellerini tertemiz bir yağmurda yıkamış
yalınmayak macera gözlü çocuklar geçer

2- İlhan Berk'in şiirleri içinde adı ‘çocuk’, ‘çocuklar’ olan örnekler olsa da, bunların ozu/içeriği çocuğa değgin değildir. Şairin Toplu şiirleri'nin üçüncü kitabı olan *Akşama Doğru*'nun (YKY, İst 1999) sonunda yer alan “Sarı Çocuk” isimli şiir şu dizelerle son bulur: “Bir yaprak / Gurultuyla / Düşer ya // Öyle / Seviyorum seni / Sarı çocuk”